

**PARASALCI GÖRÜŞE GÖRE TÜRKİYE’DE ÖDEMELER BİLANÇOSU
DENGESİNİN SAĞLANMASINDA OTOMATİK DENKLEŞME
MEKANİZMALARININ ETKİNLİĞİ**

Aydın SARI*

Özet

Ödemeler bilançosu dengesizlikleri bir çok ülkenin giderek artan bir sorunu haline gelmektedir. Özellikle döviz rezervleri yetersiz olan ülkelerin üstesinden gelmek zorunda olduğu ekonomik bir sorundur. Bir çok ülke, ekonomi politikaları ile bilanço dengesini sağlamaya çalışırken, bu durum, dengede olan değişkenlerin dengesizliklerine yol açmaktadır. Ancak, ekonominin piyasa işleyişi içerisinde diğer değişkenlerinde karşı çıkamayacağı bir istikrar yakalanır ise genel bir dengeye tekrar ulaşılabacaktır. Bu denge de durağan ve uzun süreli bir denge olacaktır. Durağan dengeye ulaşmanın yolu ekonomide piyasa işleyişini bozmamaktır. Bu nedenle ekonomi kendi konjonktürü içerisinde piyasanın otomatik mekanizmaları ile dengeye gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ödemeler Bilançosu Açıkları, Otomatik Mekanizmalar, VAR, Para Piyasaları

**Efficency of How to Solve Balance of Payments Problems Under the Monetary
Approach Using Automatic Stabilization Mechanism in Turkey.**

Abstract

Instabilities in the statement of payments are the growing problem of many countries; especially of the countries that have inadequate reserve of foreign currency, - these countries have to overcome this problem - . While many countries are trying to maintain the instability in the statements with economy policy, they cause imbalance of the macro variables that has previously provided stability. Only if a permanency to which the other variables cannot object within the mechanism of market economy, a general balance will be reached again, and this balance will be stable and long-lasting. The way to reach a stable is not to spoil the mechanism of market economy. Therefore, within its own conjuncture, economy provides balance with automatic mechanisms of market.

Key Words: Balance of Payments Deficit, Automatic Mechanisms, VAR, Money Markets

* Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Denizli.

GİRİŞ

Çoğu ülkenin karşı karşıya kaldığı günümüz ekonomik sorunları bir çok ülkede ortak sorun olmaya devam ederken, bir kısım ekonomik sorunlar ise sadece bazı ülkelere özgü olarak kalmaktadır. Örneğin enflasyon ve işsizlik gibi sorunların yanında, ödemeler bilançosu dengesizlikleri de benzer ortak sorunlardan biri haline gelmektedir. Daha çok az gelişmiş ülkelerin sorunu olarak bilinen ödemeler bilançosu dengesizlikleri, bugün gelişmiş veya gelişmekte olan bütün ülkelerin üstesinden gelmesi gereken bir ekonomik sorun haline gelmiştir.

Tüm ekonomik sorunların çözümünde olduğu gibi ödemeler bilançosu dengesizlikleri çözümünde de iki yol izlenebilir. Birincisi ekonomi politikaları uygulayarak sorunu gidermeye yönelik müdahaleler yapmaktır. İkincisi ise sorunun, müdahale yapılmadan ekonominin kendi dinamikleri içinde otomatik mekanizmalar ile çözülmesidir. Her iki çözümünde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Ancak liberal görüşün ağırlıklı olduğu günümüz ekonomilerinde, serbest piyasanın işlemesi ile ekonomik sorunların, piyasanın kendi içerisinde kendi kendine çözüm bulunması esastır.

Serbest piyasa işleyişi içerisinde her hangi bir dengesizlik karşısında ekonominin kendi kendine dengesizliğe karşı önlemler almasına otomatik mekanizmalar demektir. Ödemeler bilançosu dengesizliklerinde de ekonominin dengesizliği gidermeye yönelik kendiliğinden dengeleyici değişkenleri işletmesine otomatik denkleme mekanizmaları denmektedir. Türkiye’de otomatik mekanizmaların işleyişini değerlendirmek amacıyla çalışmada, herhangi bir dengesizlik sonucunda harekete geçen para arzı, faiz, gibi değişkenleri dikkate alarak ekonometrik bir uygulama yapılmaktadır. Çalışmanın amacı Türkiye’de otomatik mekanizmaların işlerliğini belirlemektir.

1. ÖDEMELER BİLANÇOSU AÇIKLARI VE OTOMATİK DENKLEŞME MEKANİZMALARINI İLİŞKİSİ

Dengesizlikler bazen ekonominin kendi mekanizmalarıyla giderilirken bazen de ekonomik otoritenin olmasına ve uygulamasına bağlı politikalar yoluyla dengesizlik giderilir veya tehlikeli dengesizlik olmaktan çıkar (Ertürk, 1996: 396). Açıkların ortaya çıkması durumunda, öncelikle otomatik olarak sistem dengeyi sağlamak üzere harekete geçer. Ödemeler bilançosu dengesizlikleri kendiliğinden giderilebilir. Dengesizlik durumunda, malların fiyatları ile gelirdeki değişimler sonucu denge sağlanır (Çelik, 2005: 427).

Literatürde otomatik denkleme mekanizmalarını üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi fiyat denkleme mekanizmaları, ikincisi gelir denkleme mekanizması, üçüncüsü parasal denkleme mekanizmasıdır (Seyidoğlu, 2004: 464). Çalışmamızda parasal denkleme mekanizmalarının işleyişini belirlemeye çalışacağız.

Otomatik denkleşmede parasalcı yaklaşım, ödemeler bilançosu açığı veya fazlasında parasal daralma veya genişlemenin denkleştirici etkiler yarattığını varsaymaktadır. Ödemeler dengesizlikleri kendiliğinden-otomatik olarak bertaraf edilir (Ünsal, 2005: 552). Ödemeler bilançosunda açık olduğunda döviz rezervlerinin azaldığını bununda emisyonu daralttığını böylece para hacminin daraldığını ve daralmanın da ithalatı azalttığını menkul değer satın alımlarının azaldığını ve dış açıkların giderildiğini varsaymaktadır. Para hacmindeki daralma yatırım ve tüketici harcamalarının tekrar gözden geçirilmesini sağlar (Kreinin, 1999: 327). Dikkat edilirse parasalcı görüş mal ve hizmet ithalatının azalmasının yanında, parasal değerleri oluşturan menkul değerler gibi varlıklarında etkili olduğunu vurgulamaktadır. Ödemeler bilançosu fazlasında ise parasalcı görüş, döviz rezervlerinin arttığını merkez bankası döviz kurundaki düşmeyi durdurmak için piyasadan döviz satın aldığını böylece rezerv artışına bağlı olarak ulusal paranın emisyonunda artış yarattığını artışın mal ve hizmet talebini arttırdığını aynı zamanda yerli ve yabancı menkul kıymet talebine de bir yönelme olacağını böylece dış fazlalığın azalacağı öngörülmektedir (Seyidoğlu, 2004: 464). Otomatik mekanizmalar Machlup'un önerdiği gibi para arzını daraltmakta, fiyatları düşürmektedir (Karluk, 1996: 410).

Türkiye'deki beklentimiz, otomatik mekanizmaların işlemediği ve ortaya çıkan açıkların yarattığı dengesizlikler, kamu politikaları ile dengeye getirilmeye çalışılmakta ve kamunun ekonomiyeye müdahalesi giderek arttığı yönündedir.

2. METODOLOJİ VE BULGULAR

Otomatik mekanizmaların işleyişinde bir bakıma domino etkisi gibi değişkenlerin birbirlerini etkilemeleri söz konusudur. Sistemi harekete geçiren değişken ödemeler bilançosu açıklarıdır. Açıkların ortaya çıkması rezervleri azaltarak para stoğunu azaltmaktadır. Para stoğunun daralması ithalatı azaltarak açıkları kapatacaktır.

Değişkenlerin birbirlerini etkileme güçleri ve harekete geçirebilme yetenekleri, ekonometride vektör otoregresif (VAR) tekniği ile ortaya konulmaktadır. VAR modelleri de regresyon modeline benzemektedir (Akdi, 2003: 273). Bu alanda son yıllarda çok önemli bir aşama kaydedilmiştir. VAR tekniği ekonometrik modelin kurulması sırasında, modeli kısıtlayan çeşitli varsayımların mutlaka kullanılmasını gerektirmez. Dolayısıyla model, mümkün olduğunca iktisat teorisinden bağımsız olarak oluşturulabilir. Bu şekilde, ekonometrik modelin daha doğru tanımlanması, nedensellik testlerinin güvenilirliğini artırır ve değişken seçiminden kaynaklanan sorunların dışındaki sorunlar, büyük ölçüde azalmış olur.

2.1. Vektör Otoregresif Model (VAR)

VAR modelleri öncelikle makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ve rassal şokların değişkenler sistemine olan dinamik etkisinin incelenmesinde kullanılır (Ferhat ve Güloğlu, 2004: 12). İki denklemlilik birinci mertebeli vektör otoregresyon modeli daha yüksek mertebeli ve daha çok denklemlilik modelleri açıklamak için de kullanılabilir (Kutlar, 2005: 334).

2.2. Etki-tepki Fonksiyonları

Etki-tepki fonksiyonları, rassal hata terimlerinden birindeki bir standart sapmalılık şokun, içsel değişkenlerin şimdiki ve gelecekteki değerlerine olan etkisini yansıtır. VAR analizinde, incelenen değişkenler arasındaki dinamik etkileşimi belirlemede, simetrik ilişkileri tespit etmede, etki-tepki fonksiyonlarının büyük payı vardır. Bir makro ekonomik büyüklüğün üzerinde en etkili değişkenin hangisi olduğu varyans ayrıştırması ile belirlenirken, etkili bulunan bu değişkenin politika aracı olarak kullanılabilir olup olmadığı ise, etki-tepki fonksiyonları ile belirlenir.

2.3. Varyans Ayrıştırması

Varyans ayrıştırması, içsel değişkenlerden birisindeki değişimi, tüm içsel değişkenleri etkileyen ayrı ayrı şoklar olarak ayırır. Bu anlamda varyans ayrıştırması, sistemin dinamik yapısı hakkında bilgi verir. Varyans ayrıştırmasının amacı, her bir rassal şokun gelecek dönemler için öngörünün hata varyansına olan etkisini ortaya çıkarmaktır.

3. VERİ SETİ

Çalışmanın verilerinde 1991:12-2005:10 dönemini kapsayan aylık mevsimsel etkilerden arındırılmamış seriler kullanılmıştır. Bütün seriler, fiyat artışlarından arındırılmış olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde Eviews 5.0 programı kullanılmıştır. VAR analizi için kullanılan değişkenler şunlardır: Ödemeler bilançosu açığı (ACIKSAB), ithalat (ITHATLSAB) ve para arzı dar anlamdadır (M1SAB).

4. TÜRKİYE'DE ÖDEMELER BİLANÇOSU AÇIKLARI VE PARASALCI GÖRÜŞE GÖRE OTOMATİK DENKLEŞME MEKANİZMALARINA İLİŞKİN VAR ANALİZİ SONUÇLARI

Var literatüründe yaygın olan görüşe göre, sonuçların güvenilir olması için incelemede kullanılan serilerin durağanlığının sağlanması gereklidir. Modelin bütün olarak durağanlığı ise modelden elde edilen karakteristik polinomunun ters köklerine bakılarak anlaşılabilir. Bütün kökler birim çemberin içinde yer alıyorsa VAR süreci durağandır.

4.1. Durağanlık Testi

Zaman serisi ekonometrisi yaklaşımında ele alınan modellerde değişkenlerin, durağan yani, ortalama ve varyanslarının zamanla değişmediği varsayılır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2005: 37). Serilerin durağan olup olmadığını anlamak için durağanlık testleri yapılmaktadır. Durağanlık testleri içinde en yaygın olan ADF testi uygulanmaktadır. Diğer bir durağanlık testi Phillips-Perron testi ve Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin testide yapılmaktadır.

Aşağıdaki tablo 1’de görüldüğü gibi, değişkenlerin orijinal değerlerine ait ADF istatistiklerinin mutlak değerleri, her üç değişkende de çeşitli anlamlılık düzeylerindeki MacKinnon kritik değerlerinin mutlak değerlerinden daha büyüktür. Bu durum serilerinin durağan olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 1: ADF testi sonuçları

	Sabit terimsiz ve trendsiz	Sabit terimli	Sabit terimli ve trendli
Aciksab	-10.35***	-12.24***	-12.49***
İthatlsab	-11.97***	-12.81***	-1.8
M1sab	-11.94***	-12.83***	1.87

** :Test istatistikleri %5 düzeyinde anlamlıdır

***:Test istatistikleri %1 düzeyinde anlamlıdır

Aşağıdaki tablo 2’de görüldüğü gibi, değişkenlerin orijinal değerlerine ait Phillips-Perron istatistiklerinin mutlak değerleri, her üç değişkende de çeşitli anlamlılık düzeylerindeki kritik değerlerinin mutlak değerlerinden daha büyüktür. Bu durum serilerinin durağan olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 2: Phillips Perron testi sonuçları

	Sabit terimsiz ve trendsiz	Sabit terimli	Sabit terimli ve trendli
Aciksab	-11.08***	-12.25***	-12.49***
Ithatlsab	-12.03***	-12.81***	-10.95***
M1sab	-12.07***	-12.83***	-11.10***

** :Test istatistikleri %5 düzeyinde anlamlıdır

***:Test istatistikleri %1 düzeyinde anlamlıdır

Aşağıdaki tablo 3’de görüldüğü gibi, değişkenlerin orijinal değerlerine ait Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin istatistiklerinin mutlak değerleri, her üç değişkende de çeşitli anlamlılık düzeylerindeki kritik değerlerinin mutlak değerlerinden daha küçüktür. Bu testi yukarıdaki testlerden farklı olarak kritik değerleri durağan olduğunda küçük değer göstermektedir. Bu durum serilerinin durağan olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 3: Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin testi sonuçları

	Sabit terimli	Sabit terimli ve trendli
Aciksab	0.33***	0.12**
İthatsab	0.89***	0.11
m1sab	0.92***	0.12*

** :Test istatistikleri %5 düzeyinde anlamlıdır

***:Test istatistikleri %1 düzeyinde anlamlıdır

4.2. VAR modelinin durağanlığı

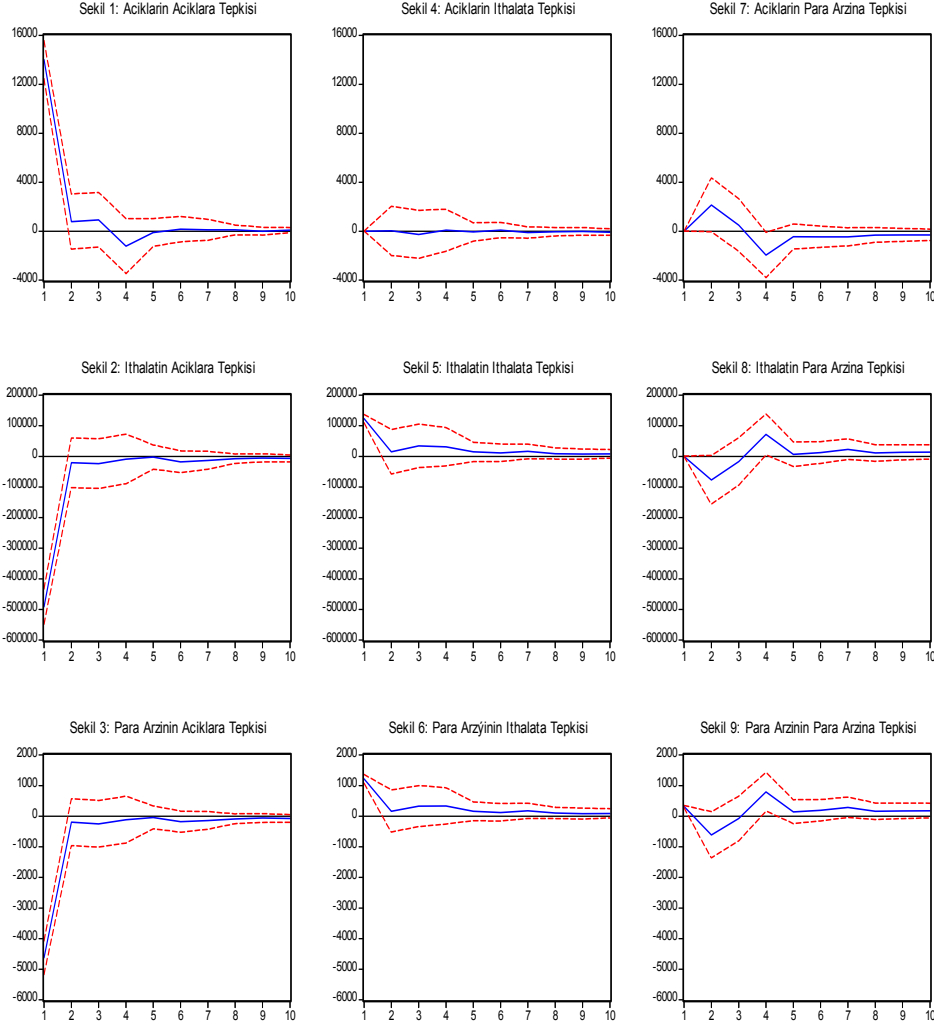
VAR modelinden elde edilen karakteristik polinom kökleri tablo 4'de gösterilmiştir. Tabloya göre köklerin hepsi bir den küçük olduğu için VAR modeli durağandır.

Tablo 4: Karakteristik polinom kökleri sonuçları

Kök	Modül
0.882678	0.882678
0.731453	0.731453
-0.315808 - 0.552221i	0.636147
-0.315808 + 0.552221i	0.636147
-0.460471 - 0.266233i	0.531896
-0.460471 + 0.266233i	0.531896
0.157277 - 0.416229i	0.444952
0.157277 + 0.416229i	0.444952
0.161921	0.161921

4.3. Etki-Tepki Analizi Sonuçları

Bir makro ekonomik yapının üzerinde herhangi bir değişkenin etkili olup olmadığı öncelikle nedensellik sınamaları ile belirlenir. Daha sonra etkili olan değişkenin politika aracı olarak kullanılıp kullanılamayacağını etki-tepki fonksiyonları ile etki derecesi ise varyans ayrıştırması ile analiz edilir. Etki-tepki fonksiyonlarının grafikleri ile ilk önce modeldeki değişkenlere verilen şoklara açıkların tepkisi bakımından daha sonra da açıklara verilen şoklara modeldeki değişkenlerin tepkisi bakımından incelenmektedir. Etki-tepki grafikleri, sekiz tane VAR modeli içinden en uygunu olan VAR(3) üç gecikmeli modele göre düzenlenmiştir.

Response to Cholesky One S.D. Innovations ± 2 S.E.**Grafik 1.** Etki Tepki Grafikleri

Grafik 1’de, etki tepki fonksiyonu grafikleri, sırasıyla şekil 1, 2 ve 3 açık, ithalat ve para arzına verilen şoklara açığın tepkisini göstermektedir. Açıkta önemli bir şok gerçekleştiğinde ithalat (şekil 2) ve para arzı (şekil 3) önemli bir ölçüde azalmaktadır. İthalatta pozitif yönlü bir şok (şekil 6) olduğunda para arzı artmaktadır. Para arzındaki pozitif şok (şekil 7), açığı ilk dönemde anlamlı bir şekilde artış yönünde etkilemektedir. Para arzındaki bir pozitif şok (şekil 8) ithalatı ilk dönemde anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

İthalatın açıklar üzerinde anlamlı etkisi olmamaktadır (şekil 4). Diğer taraftan para arzının açıklar üzerinde etkili olduğu ve açığı yaratan değişkenler arasında sayılabileceğini söyleyebiliriz. Ancak bizim aradığımız açığın nasıl hangi değişkenler tarafından yaratıldığının yanında, aynı zamanda ödemeler bilançosu açıklarının ithalat miktarını ve para arzını etkileyerek açığın kapanması için bu iki değişkeni harekete geçirip geçirmediğinin belirlenmesidir. Bu silsile etki-tepki fonksiyonlarında görülmektedir. Bunun için çoklu varyans ayrıştırması yapılmıştır.

4.4. Çoklu Varyans Ayrıştırması Sonuçları

Buraya kadar en uygun bulunan VAR(3) modelinden elde edilen etki-tepki grafikleri yorumlanmıştır. Bu kısımda, açık değişkeni üzerinde en çok hangi değişken yada değişkenlerin etkili olduğu sorusuna cevap aranacak ve bu amaçla varyans ayrıştırması yapılacaktır. VAR(3) modelindeki değişkenlerin varyans ayrıştırması sonuçları tablo 5’de verilmiştir. Tablodaki sonuçlara göre, açıkların gelecek dönemler için öngörü hata varyansı içinde en büyük paya sahip değişken (kendisinden sonra) %4,5’lik pay ile para arzıdır. İthalat değişkeninin öngörü hata varyansı içinde en büyük paya sahip değişken %88,9’luk payı ile açık değişkenidir. Bu değişkeni %6,5’lik payı ile kendisi, %4,5’lik payı ile para arzı değişkeni izlemektedir (Tablo 6).

Para arzı varyans ayrıştırması sonuçlarına göre ise en büyük paya sahip olan değişken %87,5’lik payı ile açık değişkenidir. Bu değişkeni %7,2’lik payı ile ithalat değişkeni ve %5,2’lik payı ile para arzı kendisi izlemektedir (Tablo 7).

Buna göre açıklardaki bir değişme para arzını daraltmakta ve para arzındaki pozitif bir şok, ithalatı azaltıcı bir etki yaratmaktadır.

Tablo 5: Açıkların Varyans Ayrıştırması

Dönem	ACIKSAB	ITHATLSAB	MISAB
1	100.0000	0.000000	0.000000
2	97.73416	0.000301	2.265539
3	97.59221	0.037535	2.370253
4	95.80926	0.039304	4.151434
5	95.71470	0.041538	4.243761
6	95.61199	0.045234	4.342776
7	95.50096	0.052637	4.446407
8	95.45323	0.054079	4.492696
9	95.40764	0.054636	4.537726
10	95.36322	0.057483	4.579293

Tablo 6: Açıkların Varyans Ayrıştırması

Dönem	ACIKSAB	ITHATLSAB	MISAB
1	94.11153	5.888469	0.000000
2	91.91424	5.817396	2.268361
3	91.43386	6.201589	2.364549
4	89.40417	6.418831	4.177003
5	89.32502	6.487074	4.187903
6	89.24799	6.516306	4.235704
7	89.00386	6.584697	4.411443
8	88.94488	6.607260	4.447858
9	88.87810	6.618777	4.503119
10	88.79824	6.633551	4.568211

Tablo 7: Açıkların Varyans Ayrıştırması

Dönem	ACIKSAB	ITHATLSAB	MISAB
1	93.16255	6.413454	0.423992
2	91.56067	6.401561	2.037771
3	91.15461	6.795659	2.049729
4	88.40249	7.033864	4.563642
5	88.24536	7.120655	4.633987
6	88.08596	7.153691	4.760345
7	87.69659	7.233708	5.069701
8	87.57845	7.261883	5.159669
9	87.45766	7.275819	5.266521
10	87.32293	7.293753	5.383312

SONUÇ

Ödemeler bilançosu açıklarının otomatik parasal mekanizmalar vasıtasıyla dengeye gelmesi, ekonomiye müdahaleyi azaltacaktır. Politika yapımcıların açıkları kapatmak amacıyla önlemler almasına gerek kalmayacaktır. Aynı zamanda yanlış yada eksik politika uygulama riskinin de önüne geçilmiş olacaktır. Serbest piyasa koşullarının oluşturulduğu ve serbest politikaların uygulandığı günümüz

ekonomilerinde, piyasaların kendi dinamikleri ile tekrar dengeye gelmesi kabul gören ve benimsenen ekonomik düşüncelerin başında gelmektedir.

Otomatik mekanizmaların işleyişi bir ekonomide serbest piyasa işleyişinin sağlıklı olduğunun ip ucunu verebilecektir. Çünkü ekonomiye herhangi bir müdahalenin yapılmadığının göstergesidir. Ekonomik birimler rasyonel hareketin gösterdiği alanlara yönelmekte kazancı ön planda tutmaktadır. Dolayısıyla otomatik mekanizmaların iyi işlediği bir ekonomide serbest piyasa şartlarının geçerli olduğu sonucuna da ulaşabilmekteyiz. Otomatik mekanizmaların çalışmadığı bir ekonomide piyasaya müdahale olduğunu söyleyebiliriz. Bu tür ekonomilere de kontrollü ekonomi denmektedir.

Türkiye ekonomisinde uygulanan politikalar, gelişmiş ekonomilerin kabul ettikleri ve diğer ülkelere önerdikleri serbest piyasa uygulamalarına yönelik olmalıdır. Bu düşünceler doğrultusunda çalışmamızda, Türkiye ekonomisinde serbest piyasa varlığını yerleştirmeye yönelik tutumların doğruluğunu ve ödemeler bilançosu açıklarının dengeye gelmesinde para piyasalarındaki işleyişin etkinliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Buna göre çalışmamızdan elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir; ithalat miktarındaki artışlar para arzını arttırırken, açıkları etkilememektedir, para arzındaki pozitif yönlü şoklar hem ödemeler bilançosu açıklarını hem de ithalat miktarını anlamlı bir şekilde arttırmaktadır. Parasalcı görüşün ifade ettiği gibi serbest piyasa ekonomisi içerisinde ödemeler bilançosu açıkları ortaya çıktığında piyasada para arzı azalır faiz oranları artar böylece ithalat azalmaktadır şeklindeki işleyiş Türkiye ekonomisinde görülmektedir. Diğer bir deyişle, ödemeler bilançosu açıklarının ortaya çıkması, Türkiye para piyasalarında otomatik olarak para piyasalarının işleyişini harekete geçirip açığı kapatıcı bir şekilde davranmaktadır.

Para arzındaki şoklar ödemeler bilançosu açıklarını önemli ölçüde arttırırken, ödemeler bilançosundaki açıklardaki bir şok ithalat ve para arzı üzerinde önemli bir azaltıcı etki yaratmaktadır. Bunun anlamı ise, ödemeler bilançosu açıkları ortaya çıktığında ithalat ve para arzı değişkenlerini tetikleyici bir hareket yaratmasıdır. Bu sonuçta otomatik mekanizmaların işlediğini göstermektedir. Diğer taraftan ithalattaki bir şok ödemeler bilançosu açığını etkilemezken, para arzındaki bir şok ödemeler bilançosu açıklarını etkilemektedir. Ödemeler bilançosu açıkları artmaktadır.

Açıkların oluşumunda en önemli değişken para arzı olmaktadır. Dolayısıyla, para arzı ödemeler bilançosu açıklarının ortaya çıkmasında etkili bir faktördür. Bu nedenle herhangi bir nedenle para arzı artar ise ödemeler bilançosunda açık doğrudan etkilenecektir.

Böylece açıklar otomatik olarak para arzını etkileyecektir. Türkiye’de ödemeler bilançosu açıkları ortaya çıktığında para arzı daralacak ve buna bağlı

olarak ithalat azalacak yabancı sermaye girişi hızlanacak böylece açıklar kapanacaktır.

Analizden elde edilen sonuç beklediğimiz bir sonuç değildir. Ekonomiye politika araçları ile müdahalenin sık sık yoğun bir şekilde yapıldığını varsaymaktaydık. Fakat, çıkan sonuçlardan Türkiye'nin etkili ve yaygın liberal politikaları son 25 yıldır titiz bir şekilde uygulamış olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun neticesinde, liberal politika sonuçlarının yansımalarını almaktayız.

KAYNAKLAR

- AKDİ, Yılmaz (2003), **Zaman Serileri Analizi**, Bıçaklar Kitabevi, Ankara.
- BASU, D (1999), "Balance of Payments Policies and Structural Reforms: An Adaptive-Control Model For India", **Journal of Economics**, Vol:7, No:3; 261-280.
- BIRD, G. (1997), "External Financing and Balance of Payments Adjustment in Developing Countries: Getting a Better Policy Mix", **World Development** Vol:25, No:9; 1409-1420.
- ÇELİK, Kenan (2005), **Uluslararası İktisat**, Derya Kitabevi, Trabzon.
- ENDERS, W. (2004), **Applied Econometric Time Series**, Wiley Seies, Alabama
- ERTÜRK, Emin (1996), **Uluslararası İktisat**, İstanbul.
- KARLUK, Rıdvan (1996), **Uluslararası Ekonomi**, Beta Yayınevi, İstanbul.
- KREININ, Mordechai E. (1999), **International Economics, A Policy Approach**, 7th. Edition, Dryden.
- KUTLAR, Aziz (2005), **Uygulamalı Ekonometri**, Nobel, Ankara.
- MENDOZA, E.G. ve URİBE M.(1999), "The Business Cycles of Balance-of-Payment Crises: A Revision of A Mundellian Framework", **National Bureau of Economic Research**, Working Paper 7045
- ÖZGEN, F. B. ve Bülent GÜLOĞLU, (2004), "Türkiye'de İç Borçların İktisadi Etkilerinin VAR Tekniğiyle Analizi " **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Cilt:31, Sayı:1, Haziran 2004
- POLEMARCHAKIS, H. M. ve M. SOLTO, (2002), "Balance of Payments Equilibrium and The Determinancy of Interest Rates", **Review of International Economics**, No:10; 459-468.
- SEVÜKTEKİN, M. ve M. NARGELEÇEKENLER, (2005), **Zaman Serileri Analizi**, Nobel, Ankara.

SEYİDOĞLU, Halil.(2004), **Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulama**, Güzem Can Yayınları, İstanbul.

SOTO, C, (2003), “Monetary Policy, Real Exchange Rate and The Current Account in a Small Open Economy”, **Central Bank of Chile Working Paper**, No:253

ÜNSAL, Erdal M. (2005), **Uluslararası İktisat**, İmaj Yayınevi, Ankara.

YAN, H. Y. (2005), “Does Capital Mobility Finance or Cause a Current Account Imbalance?” **The Quarterly Review of Economics and Finance**; 1-25

EK-1

VAR modelinde gecikme uzunluklarının seçimi

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-5033.311	NA	6.53e+23	63.34982	63.40773	63.37334
1	-5001.317	62.37855	4.89e+23	63.06059	63.29220*	63.15465
2	-4991.080	19.57206	4.82e+23	63.04503	63.45036	63.20963
3	-4961.738	54.99402	3.73e+23*	62.78915*	63.36819	63.02429*
4	-4955.803	10.89914	3.88e+23	62.82771	63.58046	63.13339
5	-4953.690	3.801251	4.23e+23	62.91433	63.84080	63.29056
6	-4952.410	2.253362	4.67e+23	63.01145	64.11162	63.45821
7	-4932.801	33.79235*	4.10e+23	62.87799	64.15188	63.39531
8	-4930.551	3.791004	4.47e+23	62.96291	64.41051	63.55076
* kriterlerce seçilen Lag göstergeleri						
LR test istatistiği (her test 5% düzeyinde)						
FPE: Nihai öngörü hatası						
AIC: Akaike bilgi kriteri						
SC: Schwarz bilgi kriteri						
HQ: Hannan-Quinn bilgi kriteri						